

Подальшого вивчення потребують дослідження тривалості перебування туристів, що є досить гнучким показником, від якого напряму залежить обсяг туристичних доходів та доходів у суміжних галузях економіки. Необхідно також проводити дослідження структури і спеціалізації туристичних потоків. Уваги потребує вивчення виїзних туристичних потоків, які за правильної організації можуть давати позитивні результати, оскільки для багатьох держав саме виїзні туристичні потоки є засобом підвищення рівня життя та стимулом виробництва, розміщенням інвестицій і отримання доходів від них у інших туристичних регіонах. Тому окреслені проблеми потребують зваженого підходу для забезпечення балансу процесів ринкового та державного регулювання. На основі проведеного аналізу доцільно виробляти моделі туристичних потоків для розробки державних і регіональних стратегій розвитку туризму.

Література

1. WTTC Travel & Tourism Economic Impact 2012. World. – www.wttc.org
2. WTTC Travel & Tourism Economic Impact 2012. Ukraine. – www.wttc.org
3. Карташевская И. Ф. Туристские потоки как управляемая категория

- базисной модели рекреационной системы / И. Ф. Карташевская // Культура народов Причерноморья. – 2005. – № 63. – С. 53–57.
4. Александрова А. Международный туризм : учеб. пособ. – М. : Аспект Пресс, 2002. – 464 с.
 5. Бейдик О. О. Фактори формування туристичних регіонів і центрів візного туризму України : зб. наук. статей / О. О. Бейдик, Н. О. Новосад // Проблеми міжнародного туризму. – К. : ППНВ, 2010. – С. 285–299.
 6. Туризм, гостеприимство, сервис : словарь-справочник / Г. А. Аванесова, Л. П. Воронкова, В. И. Маслов, А. И. Фролов ; под ред. Л. П. Воронковой. – М. : Аспект-Пресс, 2002. – 367 с.
 7. Квартальнов В. А. Туризм : учебник / В. А. Квартальнов. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 320 с.
 8. Мальська М. П. Міжнародний туризм і сфера послуг / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Н. М. Ганич. – К. : Знання, 2008. – С. 335–359.
 9. Стеченко Д. М. Економічна діагностика регіонального ринку туристичних послуг / Д. М. Стеченко, Ю. Б. Забалдіна // Університетські наукові записки. – 2006. – № 1 (17). – С. 350–355.
 10. A companion to tourism / Alan A. Lew, C. Michael Hall, Allan M. Williams. – (Blackwell companions to geography) Includes bibliographical references. – Blackwell Publishing, 2004. – 606 p.
 11. В'їзд іноземних громадян в Україну за країнами, з яких вони прибули, у 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 роках [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу : www.ukrstat.org

Стаття надійшла до редакції 1 вересня 2012 року

УДК 330.3

К. О. Хайбулаєва,

аспірантка кафедри економіки, підприємства, фінансів, обліку і аудиту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

ПОРІВНЯННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ В РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

У статті здійснено порівняння та аналіз особливостей інноваційних стратегій, які застосовуються в різних за рівнем економічного розвитку країнах світу. Окреслено перспективи росту економіки країн у разі впровадження тієї чи іншої моделі стимулювання інноваційного розвитку.

Ключові слова: інноваційні стратегії розвитку, державна політика, науково-технологічний розвиток, новітні технології.

К. О. Хайбулаєва

**СРАВНЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ
ИННОВАЦИОННЫХ СТРАТЕГИЙ РАЗВИТИЯ
В РАЗНЫХ СТРАНАХ МИРА**

В статье осуществлен сравнительный анализ особенностей инновационных стратегий, которые применяются в разных по уровню экономического развития странах мира. Очерчены перспективы роста экономик стран при использовании той или иной модели стимулирования инновационного развития.

Ключевые слова: инновационные стратегии развития, государственная политика, научно-технологическое развитие, новые технологии.

Постановка проблеми. Зміни у міжнародному середовищі та посилення процесів глобалізації змушують більшість країн світу постійно вдосконалювати структуру їх внутрішніх економічних систем. Одним із найдієвіших та найефективніших способів такої трансформації є впровадження новітніх технологій, адже неспроможність країни здійснити структурну перебудову відповідно до нового технологічного укладу не просто гальмує її розвиток, а й призводить до економічного занепаду.

Держава може використовувати різні форми активізації розвитку інноваційної сфери – від програм сприяння поширенню знань до стимулювання трансферу новітніх технологій. Напрацювання розвинутих країн у технологічній сфері передбачають підтримку інноваційного розвитку за різними сценаріями та напрямками.

К. О. Khaibulaieva

**COMPARISON OF THE EFFECTIVENESS
OF INNOVATIVE STRATEGIES IMPLEMENTATION
IN DIFFERENT COUNTRIES**

The article is comparing and analyzing the features of innovative strategies that have been used and applied in various economic developments of countries. Also, it is paid attention to the research prospects of economic growth of countries in the application of a model to stimulate innovation.

Key words: innovation strategies of development, government support, science and technological development, new technologies.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування ринкових відносин у різних країнах світу тісно пов'язане з вирішенням науково-практичних проблем з розвитку інтелектуально-інноваційної сфери, свідченням чого є публікації учених О. Амоші, П. Бубенка, А. Гальчинського, В. Геєця, В. Євтушевського, Б. Маліцького, В. Мельника, І. Онищука, В. Іноземцева, Д. Кокуріна, В. Кузнєцова, Б. Кузика, К. Микульського, Ю. Яковця, Е. Менсфілда, Д. Мартіна, Д. Сахала, Т. Куна, Л. Амділена, П. Уайта та ін.

Однак подальшого дослідження потребують питання систематизації методів науково-технологічних досягнень і способи їх обміну, які постійно змінюються, між малими фірмами, великими промисловими групами, державою та вищими навчальними закладами.

Мета статті – виокремлення особливостей різних інноваційних стратегій зарубіжних країн і здійснення порівняльного аналізу ефективності застосування тієї чи іншої моделі стимулювання інноваційного розвитку.

Основні результати дослідження. Провідні промислово розвинені країни розробляють та здійснюють інноваційні програми у пріоритетних наукових і технологічних напрямках (біотехнології, мікроелектроніка, комп'ютерні технології, гена інженерія тощо), які здатні забезпечити високу норму прибутку. На цій основі змінюється структура виробництва, безперервно збільшується обсяг та питома вага наукомісткої продукції. Трудомісткі, технологічно застарілі, «невигодні» й такі, що забруднюють довкілля, виробництва ліквідуються або переводяться у країни, що розвиваються. Усе це перетворює інноваційний процес на головний фактор економічного зростання найбільш розвинених країн. У зв'язку з цим Б. Санто наводить цікаві дані: 25% приросту виробництва в розвинених країнах викликано прямими матеріальними інвестиціями капіталу, приблизно 35% – підвищенням кваліфікації робочої сили і більш як 40% – використанням наукових знахідок, винаходів, застосуванням технологічних інновацій [1].

У **Німеччині** сприяння інноваційному і технологічному розвитку країни відбувається як через формування ефективної системи державної підтримки наукової та інноваційної діяльності, так і шляхом заохочення недержавних інвестицій, що відносяться до пріоритетних напрямів економічної політики ФРН. За рівнем витрат на науково-дослідні та експериментально-конструкторські розробки (НДЕКР), які становлять 2,5% ВВП, Німеччина нині посідає одне із перших місць серед економічно розвинутих країн. Зокрема, у 2005–2007 рр. загальні витрати на НДЕКР (державні, федеральних земель та приватного підприємницького сектору) зросли на 10,4% – від 55,7 млрд. євро до 61,5 млрд. євро. Істотне збільшення видатків на підтримку інновацій, науки та освіти передбачено і в рамках двох пакетів заходів на підтримку економічної кон'юнктури, ухвалених урядом ФРН у листопаді 2008 р. та січні 2009 р. з метою протидії світовій фінансово-економічній кризі.

Велику увагу приділяють у ФРН всебічному сприянню поглиблення практичної співпраці між наукою і реальним сектором економіки, розширенню мереж кооперації та об'єднань потенціалу науково-дослідних установ і компаній через створення інноваційних союзів та кластерів. Окрім того, у країні започатковано низку програм і механізмів, покликаних покращити умови здійснення НДЕКР та прискорити впровадження інновацій. Головною метою державних програм підтримки інноваційної діяльності є розподілення ризиків із компаніями або організаціями, які впроваджують інноваційні продукти чи послуги [2].

Деяко іншого підходу до формування умов для інноваційного розвитку дотримуються в **Ізраїлі**, де пріоритетом державної економічної політики визначено малий високотехнологічний бізнес, продукція якого переважно експортується. Основними лідерами економічного зростання вважаються комерційні високотехнологічні фірми, тому державна підтримка зосереджена у сфері їх інкубування і створення фондів початкових інвестицій для фінансування їх діяльності. Бізнес-інкубатори тут надають не лише стандартні офісні послуги, а й широкий спектр маркетингового, інформаційно-технічного консультування та фінансову підтримку підприємцям, які мають потенційно привабливу науково-технічну ідею. Таким чином створюються умови для виведення перспективних інновацій на новий рівень, підвищення їх наукоємності й конкурентоспроможності. Це забезпечує формування випереджувальної моделі інноваційного розвитку країни загалом [3].

У **Китаї** підтримка економічного розвитку регіонів здійснюється приблизно за таким самим сценарієм, проте умовою надання підтримки (найчастіше у формі початкових інвестицій) є не вимога високотехнологічності бізнесу, а вміння ефективно використовувати природні ресурси. На так званих сільських підприємствах Китаю зростання обсягів промислового виробництва у 90-ті роки ХХ ст. бу-

ло в 3–3,5 рази вищим, ніж на великих державних підприємствах. Отже, йдеться про модель інноваційного розвитку, орієнтовану на використання ресурсної бази певного регіону [2].

У **США** до 1980 року результати НДДКР, які фінансувалися з бюджету, були федеральною власністю. Це не створювало у вчених та інженерів, які працювали в державних лабораторіях чи отримували фінансову підтримку від держави, великої зацікавленості в комерційному застосуванні отриманих знань. Ситуацію істотно змінив закон 1980 року (*Bayh-Dole Act*), який надав університетам, безприбутковим організаціям і фірмам малого бізнесу право передавати ліцензії на комерційне використання винаходів, зроблених у ході досліджень за фінансової підтримки уряду, промисловим компаніям. Відтак почалося швидке зростання підрозділів при університетах, що здійснювали консультування з оформлення ліцензій і запровадження нових винаходів [3].

Важливу роль у залученні дрібних та середніх фірм у процес передавання нових технологій також відіграв закон «Про інноваційні дослідження» (*Small Business Innovation Research Act*), прийнятий у США у 1982 р. Він ініціював спеціальну програму, яка забезпечувала надання всіма федеральними відомствами, які мали річний бюджет на НДДКР понад \$100 млн., не менш ніж 1,25% цієї суми на проведення досліджень та розробок силами малого бізнесу. За вісім років (1983–1990 рр.) до програми було залучено 11 федеральних міністерств і відомств, які розглянули майже 100 тис. заявок від невеликих наукоємних фірм та прийняли до фінансування близько 15 тис. проектів [4].

Згідно із щорічним Звітом експертів *RealClearWorld*, що складається на основі глобальних даних успішності країн за 2010 рік, та аналітичними дослідженнями *Legatum Institute*, можна виявити, що найбільш інноваційними є ті країни, які пріоритетним завданням визначили поліпшення, перш за все, добробуту жителів своєї країни. Наприклад, у США витрати на дослідження та виробництво новітніх технологій становлять близько 2,2% ВВП, а дохід від роялті (торгівля патентами інтелектуальної власності) є одним із найвищих у світі – майже \$92 млрд. [6].

Серед важливих методів забезпечення інноваційної активності у США слід назвати патентну систему і пов'язану з нею інфраструктуру. Існує гнучка політика реєстрації патентів та спрощена процедура розгляду заявок. Держава ж у країні є найбільшим патентовласником – їй належать патенти на винаходи, створені під час виконання урядових контрактів [7].

Восьме місце в рейтингу найінноваційніших країн світу займає **Сінгапур**, що відзначається високим рівнем розвитку підприємництва. Формуванням інноваційної політики країни займається Рада з досліджень інновацій та підприємництва, очолювана безпосередньо прем'єр-міністром країни. Ще однією державною структурою, яка займається реалізацією державної науково-технічної політики країни, є Агентство з науки, технологій та досліджень, що опікується міжвідомчою програмою підтримки підприємств на основі технологічного розвитку «*Get-Up*» (*Growing Enterprises with Technology Upgrade*). Сьогодні до участі у програмі *Get-Up* залучено близько 250 підприємств малого та середнього бізнесу. Розроблено 112 технологічних «дорожніх карт» для 97 компаній, 208 науковців-дослідників Агентства були відряджені до майже 140 підприємств, 70 компаніям надано консультативні послуги з питань технологічного розвитку [8]. У Сінгапурі вкрай низькі витрати на відкриття бізнесу – менш як 1% національного валового доходу на душу населення. Надходження від роялті становить близько \$840 млн., що дозволяє країні займати 15 місце у світі за цим показником.

На нашу думку, дослідницькі дані експертів *RealClearWorld*, результати яких ми узагальнили в *табл.*, свідчать про те, що саме демократичні, соціально активно спрямовані країни, такі, наприклад, як Швеція, Фінляндія, мають найвищі показники в рейтингу серед країн, що найбільше створюють і впроваджують інноваційні технології. Ак-

Таблиця

10 країн світу з найвищими показниками використання інноваційних технологій

Місце	Країна
1	Данія
2	Швеція
3	США
4	Фінляндія
5	Великобританія
6	Норвегія
7	Ірландія
8	Сінгапур
9	Ісландія
10	Канада

Джерело: Складено автором на основі [6]

загальний підхід, за яким виділяють чотири типи державної інноваційної політики: технологічного поштовху, ринкової орієнтації, соціальної орієнтації, зміни економічної структури господарського механізму [9].

Політика технологічного поштовху. Згідно з нею, держава встановлює пріоритетні напрями науково-технологічного та інноваційного розвитку, на основі яких виробляються шляхи стимулювання інноваційної діяльності, що реалізуються через удосконалення управління в науково-технологічній та інноваційній сферах. Такий варіант інноваційної політики передбачає розроблення різних державних програм, здійснення значних капіталовкладень у масштабні інноваційні проекти, використання інших прямих форм державної участі в регулюванні інноваційних процесів.

Така політика, наприклад, проводилася урядом США у 40–50-ті роки ХХ ст., коли було створено принципово нові напрями в галузях електроніки, зв'язку, авіабудування. Однак цей тип інноваційної політики має певні обмеження. Вони полягають у тому, що держава підтримує лише довгострокові інноваційні проекти, які потребують значних фінансових вкладень, а отже, можуть реалізуватися тільки потужними підприємствами. Проте часто виникає необхідність у швидкому розробленні та впровадженні нової техніки і технологій у зв'язку із змінами в ринковій кон'юктурі, на що держава не в змозі швидко й адекватно реагувати, а дрібні та середні фірми не здатні цього зробити через відсутність достатніх коштів і низький науково-технічний потенціал [9].

Політика ринкової орієнтації. Передбачає основну роль ринкового механізму в розподілі ресурсів та визначенні напрямів розвитку науки і техніки, а також обмеження ролі держави у стимулюванні фундаментальних досліджень. Спрямована на створення сприятливого економічного клімату та розвиток інформаційного середовища для здійснення нововведень у фірмах, зменшення прямої участі держави в науково-дослідних конструкторських роботах і дослідженнях ринків, а також прямих форм регулювання, які перешкоджають стимулюванню ринкової ініціативи та ефективній перебудові ринку [10]. Ця політика була пріоритетною у 70-ті роки ХХ ст. у США, Німеччині, Японії. Обмеженість політики ринкової орієнтації полягає в її націленості на короткострокові й недорогі інноваційні проекти, що реалізуються окремими фірмами.

Політика соціальної орієнтації. Сутність її полягає в соціальному регулюванні наслідків науково-технологічного прогресу: прийняття рішень відбувається із залученням широкої громадськості й за умови досягнення соціально-

тивізація міжнародного науково-технічного співробітництва істотно підвищує загальнодержавне значення інноваційного розвитку. Водночас, повноцінна інтеграція у світові інноваційні процеси неможлива без наявності у країни адекватної як матеріальної, так і науково-технологічної бази, а також механізмів, які б забезпечували продукування інновацій у країні та за її межами.

Варто відзначити, що в науковій літературі доволі поширеним є

політичного консенсусу. Такий тип інноваційної політики не є основним, проте певні його елементи простежувалися в розвитку різних країн. Наприклад, у США в 60–70-ті роки ХХ ст. приділяли значну увагу соціально-економічним наслідкам упровадження нових технологій. Отже, політика соціальної орієнтації має бути поєднана з іншими типами у співвідношенні, яке б не перешкоджало повноцінному економічному розвитку держави.

Політика, націлена на зміни економічної структури господарського механізму. Враховує істотний вплив передових технологій на вирішення соціально-економічних проблем, зміну галузевої структури, взаємодію суб'єктів господарювання, рівень життя тощо. На цій основі впроваджуються нові форми організації та механізми управління розвитком науки і техніки, а також їх взаємодії. На сучасному етапі лише Японія послідовно дотримується такої політики, здійснюючи її паралельно з політикою ринкової орієнтації [11].

На нашу думку, вибір типу державної інноваційної політики й формування механізму, що сприяє її реалізації, залежить від стратегічних цілей держави; обрана політика повинна здійснюватися з урахуванням загальних закономірностей розвитку інноваційних процесів.

Висновки. На основі вищевикладеного доходимо висновку, що країни, хоч і мають певні спільні фактори технологічного розвитку, але їм притаманні різні економічні й культурні особливості, а тому виокремити для всіх спільну модель успішного розвитку неможливо. Водночас, очевидним є те, що запорукою успіху на шляху до набуття статусу технологічно та економічно високорозвиненої країни світу виступає підтримка інноваційної діяльності на державному рівні.

Варто також відмітити, що формування інноваційної економіки потребує значних фінансових ресурсів, тож переваги від застосування інноваційної моделі отримали, перш за все, багаті країни. Для економік, що розвиваються, досягнення цих переваг можливо в разі впровадження спеціальної інноваційної політики проривного типу, що полягає в дієвому державному стимулюванні прогресивної структурної перебудови економіки та реформуванні сфер освіти, науки, інноваційної діяльності на основі наявного науково-технічного потенціалу та з урахуванням світових тенденцій науково-технологічного розвитку.

Література

1. Санто Б. Теорія економічного розвитку. Дослідження підприємницького капіталу, кредиту та процента / Б. Санто ; пер з нім. – М. : Прогрес, 1982. – 456 с.
2. Андрощук Г. О. Инновационная политика Германии: стратегия высоких технологий / Г. О. Андрощук // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право) : наук. журнал. – Вип. 1–2. – К. : Книжкове видавництво НАУ, 2009. – С. 302–312.
3. Кузьмін О. Є. Фінансова складова в розвитку й функціонуванні національної інноваційної системи / О. Є. Кузьмін, І. М. Шотік // Фінанси України. – 2009. – № 5. – С. 21–30.
4. Медынский В. Г. Инновационный менеджмент : учебник / В. Г. Медынский. – М. : ИНФРА-М, 2008. – 123 с.
5. Посталюк М. П. Обеспечение и регулирование инновационных отношений в экономической системе / М. П. Посталюк. – Казань : КГУ, 2003. – С. 62–63.
6. Legatum prosperity index 2011. – http://www.prosperity.com/PDF/Prosperity_Index_Brochure_2011_LO.pdf
7. Пічкур О. Особливості інноваційної діяльності на сучасному етапі / О. Пічкур // Інтелектуальна власність. – 2005. – № 1. – С. 34–39.
8. Global R&D Report 2010. – <http://www.battelle.org/aboutus/rd/2011.pdf>
9. Андрощук Г. Прогнозування інноваційної політики на основі структури і динаміки винахідницької активності / Г. Андрощук // Інтелектуальна власність. – 1999. – № 1. – С. 38–40.
10. Бойчик І. М. Економіка підприємства : навч. посіб. / І. М. Бойчик. – К. : Атіка, 2002. – 480 с.
11. Доллан Э. Дж. Рынок: макроэкономическая модель / Э. Дж. Доллан, Д. Линдсей ; пер. с англ. – СПб. : Автокомп, 1992. – 268 с.

Стаття надійшла до редакції 1 вересня 2012 року